

Universitatea "Babeş—Bolyai"
Facultatea de Litere
Catedra de Literatura Maghiară
Şcoala Doctorală de Hungarologie

Pénzes Ágnes

Puncte de vedere literare despre Revoluţia Maghiară din
1848–49. Reprezentarea evenimentelor şi a rolurilor proprii în
opera lui Jókai Mór

Îndrumător ştiinţific:
Prof. dr. Kozma Dezső

Cluj-Napoca
2013

Cuprinsul tezei de doctorat

Prefață	3
1. "Istorii alternative"	7
2. De ce tocmai mitologia?	9
2.1. Rolul social al mitului.....	9
2.2. Canonul literar – stabilirea rolului social.....	10
2.3. Un eveniment "miraculos": Revoluția maghiară.....	15
2.4. Viziunea, care percepe miracolul – rolul romantismului și al lui Petőfi.....	17
3. Ceea ce se manifestă în mit – Viziunea mitică asupra istoriei în volumul "Imagini de luptă și de revoluție"	20
4. Întrecerea mitului – în direcția reprezentării poliperspectivice a istoriei	25
4.1. Andromeda.....	25
4.2. Reprezentația istoriei, care poate fi interpretată în mai multe feluri.....	29
5. Posibilitățile vocii elegice	34
6. Polifonia vocilor și a punctelor de vedere: romanele	37
6.1. Perspectiva mitică a romanelor: motivul miracolului.....	37
6.1.1. <i>Jurământul</i>	40
6.1.2. <i>Rugăciunea</i>	44
6.2. "Iluzia existenței unui singur adevăr".....	49
6.3. Romanul sinteză (?).....	63
6.4. Narativă și metaficțiune.....	65
7. Posibilitățile reprezentăției vizuale. Relația dintre imagine și text	70
7.1. Album comemorativ, care "servește" istoriografia.....	70
7.2. Revoluția maghiară ca antecedent glorios – concepția istoriei în albumul comemorativ.....	72
7.3. Imaginile.....	73
7.3.1. <i>Alegorie și text</i>	74
7.3.2. <i>Caricaturi</i>	96
7.3.3. <i>Portrete și comentarii</i>	107
7.3.4. <i>Reprezentățiile micro- și macroistoriei</i>	117
7.4. Imagini și texte în oglinzi paralele.....	120
7.4.1. <i>Imaginea și modelul acesteia</i>	121
7.4.2. <i>Portretul construit din imagini și cuvinte</i>	123
8. "Literatura faptelor" ca reprezentăție a istoriei: autobiografia și istoriografia	127
8.1. Posibilitățile de interpretare a autobiografiei.....	127

8.1.1. <i>Rețeaua de texte</i>	139
8.1.2. <i>Alternativele narațiunii</i>	149
8.2. Istoriografia – o posibilitate mai restrictivă a reprezentăției?.....	153
8.2.1. <i>Normele istoriografiei în secolul al 19-lea</i>	155
9. Polilogul ”din spatele” narativei	160
9.1. Interpretări diferite ale revoluției în timpul revoluției.....	160
9.1.1. <i>Conflicte politice și interese diferite în timpul revoluției</i>	161
9.1.2. <i>”Limbaje” politice în timpul iluminismului: liberalism, democratism, centralism, conservatism</i>	164
9.2. Dezbateri despre revoluție în diferite scrieri.....	166
9.3. Naționalismul în secolul al 19-lea.....	170
9.4. Revoluția și întemeierea Monarchiei Austro-Ungare.....	171
9.5. Literatură și politică.....	172
9.6. Voltele lui Jókai și presa.....	176
10. Speciile literare și diversitatea narativei	183
11. Tematica revoluției și popularitatea operelor	188
12. Rezumat, concluzii	194
Bibliografie	205
Ediții ale operelor interpretate.....	205
Studii și monografii.....	208

Cuvinte cheie: reprezentare istorică, revoluție, istoriografie, romantism, puncte de vedere, narativă, metaficțiune, reprezentare vizuală, portret, alegorie, mit, pluriperspectivitate, canon, autobiografie, politică, specii literare, nuvelă, roman

Concluziile disertației:

- Operele lui Jókai, ale căror temă este revoluția, se leagă nu numai prin tematică, ci și din punct de vedere naratologic, formează o unitate, care arată reprezentarea revoluției ca un proces continuu de interpretare.
- Pe de o parte, operele lui Jókai corespund canonului literar, pe de altă parte, reprezentarea istoriei depășește interpretarea canonică, tocmai cu ajutorul motivelor tipice cultului.
- Datorită strategiei narrative complexe, aceste opere pot fi citite și din perspectiva istoriografiei din secolul al 20-lea.
- În albumul comemorativ editat la a cincizecea aniversare a revoluției, textele narrative intră în dialog cu imagini, prin asemănarea dintre punctele de vedere ale operelor.
- Diferitele tipuri de texte (nuvele, romane, autobiografie, istoriografie) constituie o rețea de texte, care determină ”mișcarea” interpretării între texte. Legătura dintre texte dezvăluie sensuri noi, adesea surprinzătoare.
- Textele răspund în tonalități diferite la așteptările criticilor și a cititorilor. Construirea narativei, care relatează evenimentele istorice, procesul creației devine o temă latentă a operelor.
- În contextul dezbaterilor despre revoluție, a diferitelor puncte de vedere a politicianilor, precum și a rolurilor politice asumate de autor, opera lui Jókai pare să ofere o imagine panoramică a acestora.
- Și alegerea speciei literare are o semnificație. Oscilarea dintre formele narrative lungi și scurte se corelează prin relația dintre întâmplările macro- și ale microistoriei.
- Jókai a recunoscut că tematica revoluției e o cheie a succesului. Ca un răspuns la așteptările cititorilor, operele lui au contribuit la dizolvarea traumei colective prin evocarea evenimentelor traumatice. Tematica revoluției a fost actuală nu numai din punct de vedere psihologic, ci și pentru că operele vizează destinul eroului revoluției în era de după revoluție.

Rezumat

Operele lui Jókai cu tematica Revoluției din 1848–49 se integrează într-un proces permanent de interpretare și reinterpretare.

Volumurile de nuvele apărute în anii 1850-51 constituie punctul de plecare pentru această interpretare continuă. Nuvelele construiesc o imagine a revoluției, care pe de o parte,

se integrează în așteptările canonice privind tonalitatea și specia literară, pe de altă parte depășesc narativa canonică, putând fi interpretate din perspectiva istoriografiei pluriperspectivice din secolul al 20-lea.

Reprezentarea mitico-epopeică a revoluției a fost determinată de canonul literar din secolul al 19-lea. Ideea epopeii naționale, a cărei lipsă a fost menționată în scrierile critice din această epocă, a fost legată de etnogeneză. După revoluție însă s-a ivit o altă posibilitate pentru narativa națională, și Jókai a profitat de ocazie. Datorită Legii din aprilie 1848, s-a creat națiunea civică modernă. În scrierile sale, care contribuie la construirea cultului revoluției, scriitorul vorbește despre revoluție ca despre o nouă etnogeneză.

Arany consideră, că motivul miracolului, care demonstrează existența unei puteri supranaturale, este o componentă esențială a epopeii. În consecință, poetul caută un eveniment miraculos, ca temă potrivită pentru epopeea națională. Jókai vede revoluția ca un miracol. Scriitorul acceptă cultul revoluției, deoarece și viața lui a devenit parte a acestui cult. Găsește soluțiile pentru a crea o epopee, care corespunde cerințelor literaturii din secolul al 19-lea. Potrivit teoriei lui Arany, motivul *deus ex machina* din volumul de nuvele *”Imagini de luptă și de revoluție”* se integrează în viziunea creștină asupra lumii. Motivul Dumnezeului maghiarilor combină conceptele creștine despre divinitate, cu cele păgâne și concepte ale națiunii moderne. Astfel se construiește o mitologie individuală într-un text, care se bazează pe model biblic. Proza vizionară tipică și operei lui Petőfi, rostirea profetică, originară în eseurile lui Lamennais se realizează dintr-o perspectivă, care cuprinde atât evenimentele istorice, cât și semnificația lor metafizică. Rolul profetului se îmbină cu rolul conducătorului spiritual al națiunii în narațiunea textelor vizionare.

Interpretarea idealizată este însă nuanțată chiar și în aceste texte mitice. Gloria este atribuită Dumnezeului maghiarilor, lupta eroică se desfășoară în cadrul luptei mitice a spiritelor morților pentru poarta raiului, dar revoluția în sine apare de câteva ori ca un monstru mitologic.

În contextul cultului geniului romantic, când autorul, care își asumă responsabilitate pentru popor, este privit ca profet, care cunoaște singurul adevăr și arată poporului singurul drum corect către dezvoltare, Jókai își dă seama, că există mai multe adevăruri, și din propriile lor perspective, toate par a fi autentice.

Nuvelele exprimă și îndoială, pe lângă admirația, pe care se bazează cultul. Îndoiala se exprimă față de interpretarea exclusivă, care neagă posibilitatea alternativelor. Deseori

personajele apreciază evenimentele în mod contradictoriu, sau textele arată fapte, care lipsesc din istoriografia canonică.

Apreciind aceste texte din perspectiva istoriografiei din secolul al 20-lea, ele arată un gânditor modernist, care interpretează conflictele istorice prin relevarea conflictului dintre diferitele interpretări, și care arată evenimentele și din perspectiva microistoriei.

Pe lângă narativa eroică, în nuvele apar și voci, care neagă valoarea luptei din punctul de vedere al valorilor vieții și a familiei. În aceste nuvele autorul nu critică personajele, care refuză recunoașterea valorilor revoluției dintr-o perspectivă conservativistă, care se bazează pe apărarea valorilor existente, ale trecutului. Numai acele personaje sunt criticate, care sunt cauza vărsării de sânge fără sens, sau care acționează din motive exclusiv personale. Interpretarea exclusivă este refuzată și prin vocile personajelor, care vorbesc despre cauzele revoltelor minorităților naționale.

Pe lângă istoria luptelor și a personajelor istorice, nuvele oferă și o imagine a vieții cotidiene din timpul revoluției.

Romanele continuă șirul operelor, care oferă diferite interpretări ale revoluției. Alternarea punctelor de vedere este asemănătoare cu cea din nuvele: pe de o parte și romanele oferă o imagine romantică, mitico-epopeică a revoluției, pe de altă parte, ca și nuvelele, sugerează posibilitățile multiple ale interpretării faptelor istorice, din perspective necanonice.

În ultimul său roman, Jókai creează un polilog al operelor anterioare despre revoluție. Sfârșitul romanului sugerează, că scriitorul nu mai crede în autenticitatea reprezentării mitico-epopeice.

Lumea romanelor nu se bazează pe viziuni mitice, apar însă și în romane câteva motive, care sunt dovada viziunii mitico-romantice. Acestea sunt jurământul și rugăciunea, motive care se integrează în conceptul miracolului existent în epopee. Pe de o parte aceste motive contribuie la formarea cultului eroilor revoluției, pe de altă parte tocmai aceste motive dezvăluie procesul de demitizare a acestor personaje. Conform ierarhiei de valori a romanelor, numai acele personaje sunt eroi desăvârșiți care iau parte la revoluție. Rolul de revoluționar însă nu le scutește de decădere morală, dacă nu își țin promisiunile din rugăciune și jurământ. Aceste acte performative le ajută însă pe acele personaje, care acționează în favoarea națiunii, neținând cont de interesele personale. În concluzie, motivul jurământului și al rugăciunii funcționează ca o legitimare metafizică în lumea romanelor.

Pe lângă narativa idealistică, mitică, și romanele dezvăluie posibilitățile altor interpretări. Personajele pot să aprecieze faptele în mod diferit, chiar contradictoriu, pot să vorbească și ziarele în mod diferit despre aceleași evenimente, și se poate dezvălui, că aceste ziare sunt manipulate de interese personale. Romanele prezintă atât luptele eroice și glorioase, cât și faptul, că mulțimea se poate transforma într-o masă amorfă, care poate fi manipulată. În armata națională, idealizată, sunt descrise și acele grupuri, ale căror fapte nu sunt chiar glorioase și cinstite. Prin caracterizarea acestora se realizează o parodie a armatei și a luptelor. Și 15 Martie are variantele patetice, umoristice, ironice și elegice în romane. Deconstrucția imaginii idealizate se realizează și prin teatralitatea accentuată a unor fragmente. Atât participanții unei acțiuni, cât și privitorii acesteia pot vedea ceea ce se întâmplă ca o tragedie sau o comedie. O parte a eroilor sunt chiar actori.

Și acele personaje se dezvăluie pe parcursul subiectului, ale căror atitudine este refuzată de către autor, dar narativa arată decăderea lor ca o consecință naturală a propriilor fapte.

Atât în textul romanelor, cât și în prefețe și epiloguri se fac aluzii la posibilitățile reprezentăției faptelor istorice. Reprezentația în sine devine o temă latentă a romanelor. Operele fac aluzii la natura problematică a interpretării și la posibilitățile naratologice ale scriitorului. Prin aluziile inter- și intratextuale se realizează un complex joc de texte în cadrul căruia se reinterpretează texte canonice în contexte diferite, determinate de tonuri diferite. Numele "vorbitoare" fac parte din același joc de texte. Acestea sugerează câte o trăsătură caracteristică, de obicei diferită de autoevaluare a personajului respectiv.

Operele creează un dialog fictiv și cu posibilele critici și interpretări. Din aceste fragmente reiese asumarea reprezentăției diversificate și refuzarea interpretării excluzive, care restricționează sensul bogat al operelor. Prologurile și epilogurile conțin uneori declarații antitetice. În prologul romanului "*Mode politice*", scriitorul refuză modul de citire referențial-alegoric. În comentariul scris despre nuvela "*Dezertorul*", scriitorul dă "cheia" interpretării alegorice-referențiale. Scriitorul, care a modificat două nuvele, transferând subiectul revoluției într-un timp și spațiu spaniol, apoi rescriind narativa în contextul istoriei maghiare, răspunde ironic criticii, care a obiectat procedurile sale. Într-un fragment al romanului "*Diamante negre*", naratorul sugerează că pentru acei cititori, care interpretează opera în mod referențial, și astfel nu dezvăluie latura poetică, valorile estetice ale operei, este indiferent, în ce context se desfășoară subiectul romanului sau al nuvelei. În prologul romanului "*Dumnezeu este unic*" scriitorul accentuează dreptul literaturii de a reprezenta faptele istorice

în moduri diferite, chiar și antitetice, și nicio reprezentare nu oferă imaginea fotografică, veridică a evenimentelor.

Reflectarea la problemele stilului, a dilemei de a fi scriitor romantic sau realist apare în mai multe romane. În romanul *"Femeia cu ochi de mare"* naratorul, care este personaj-scriitor argumentează stilul său romantic referindu-se la așteptările publicului maghiar. Totodată, vorbind despre o biografie alternativă, legată de rolul scriitorului realist, sugerează, că stilul nu este un element determinant al scriitorului, care poate să aleagă liber între posibilități.

Conform aluziilor la teatrul a titlului, romanul *"Actorii vieții"* se sfârșește în două feluri: are un sfârșit tragic și unul comic, în sensul întâmplării cu final fericit (în accepția lui Dante). Cititorul primește instrucțiunea ironică de a alege varianta, care îi place mai mult.

În ceea ce privește epilogul romanului *"Regi mici"*, scriitorul corectează în mod ironic sfârșitul romanului, astfel încât să corespundă așteptărilor legate de realism ale unor critici. Totodată, tocmai prin această corectură se realizează un sfârșit bun, care e tipic romantismului și basmelor. Avem impresia că scriitorul le zâmbește cititorilor peste capul criticilor.

Autenticitatea cunoștințelor istorice și a istoriografiei devine o altă temă a romanului menționat mai sus, prin motivul falsificării istoriei și al istoricului fals.

Problematika reprezentăției nu se pune numai în vederea operelor literare. Scriitorul, care s-a priceput și la pictură și sculptură, s-a interesat și de posibilitățile reprezentăției vizuale. Este foarte interesant din acest punct de vedere albumul comemorativ editat de către scriitor cu ocazia aniversării a 50 de ani de la Revoluție.

Subtitlul albumului sugerează tendința editorului de a oferi documente, care sunt de folosul istoriografiei. Volumul însă oferă mult mai mult. Asemenea nuvelor și romanelor, reflectă și problematica teoretică a reprezentăției, cu privire la imagini, cât și la texte. Albumul realizează un polilog între imagine și texte istoriografice, literare și autobiografice, iar prin acest polilog sugerează că diferența dintre interpretări se datorează punctelor de vedere diferite. Volumul s-a editat cu scopul creării cultului revoluției, dar arată și diferențialitatea reprezentăției pe lângă imaginile idealizate. Schimbările de perspectivă și tehnica reprezentăției la imagini este asemănătoare cu tehnica romanelor.

Ca și în textele vizionare, mitice, pe imaginile alegorice se realizează o legitimare metafizică a revoluției. De mai multe ori comentariile imaginilor din album fac aluzie la texte literare.

Figura alegorică a libertății se bazează pe iconografia creștină și pe reprezentarea vizuală a revoluției franceze. Această metodă de vizualizare face aluzii la *Pieta*, prezentând decăderea în așa fel, întrucât și conceptele reînvierii se revocă.

Prezentarea alegorică a poetului Petőfi formează cultul poetului, totodată se încadrează într-un context mai larg: reprezentarea unui nou tip de erou național -- eroul civic. Tendința aceasta se realizează prin crearea unei narative vizuale, care include rolurile diferite ale poetului.

Motivul Ungariei ca o virgină reprezintă vizual, în mod alegoric soarta țării. Scriitorul care este interesat de conviețuirea pașnică a diferitelor națiuni este interesat în mod deosebit de acest motiv. De aceea Ungaria apare pe mai multe imagini selectate în album. În spatele acestei atitudini editoriale se poate ascunde o speranță a soluționării conflictelor interne, deoarece motivul evocă identitatea "Hungarus" din Evul Mediu al locuitorilor regatului maghiar, indiferent de etnia lor.

Un alt grup al imaginilor o constituie caricaturile. Acestea reprezintă evenimentele și personajele într-un mod asemănător textelor ironice, precum și acelor texte, care dezvoltă conflictele timpului prin disputa diferitelor voci narative. Pe de o parte, caricaturile devin mijloace de propagandă, creând imaginea ironizată a inamicului, pe de altă parte oferă posibilitatea de a evidenția critica situației politicii interne, sau de a sublima frică ascunsă.

Portretele și comentariile lor creează două grupuri antitetice de personaje istorice, ceea ce reflectă o viziune editorială asemănătoare cu cea din operele mitico-epopeice. Pe de o parte, se creează un panteon al eroilor idealizați prin scheme hagiografice, pe de altă parte, se creează imaginea inamicilor cu ajutorul unei narative "pedepsitoare".

Între imaginile de luptă realiste se regăsesc și acelea, care nuanțează valoarea luptelor revoluției din perspectiva relațiilor personale și a valorii vieții. Imaginile de luptă arată evenimentele macroistoriei. Pe lângă acestea se regăsesc în album și imagini care prezintă viața cotidiană, o tematică absentă din istoriografie, după cum remarcă și comentariile imaginilor.

O parte a comentariilor impune și problema autenticității reprezentății. Aceste texte se referă ori la tendința de idealizare, ori la surse neautentice, sau explică incorectitudinea reprezentății cu faptul că o parte covârșitoare a artiștilor sunt austrieci, aceștia au privit evenimentele din punctul de vedere al inamicului.

Relația dintre imaginile și textele lui Jókai se realizează prin aspecte diferite: tehnica vizionarizării, punctele de vedere asemănătoare, impresia de ekphrasis ale unor descrieri din nuvele și romane, precum și motivele asemănătoare sau chiar identice. De mai multe ori,

fragmente din operele lui Jókai sunt selectate pentru a fi comentariile imaginilor. În asemenea situații imaginea devine chiar o ilustrație a textului literar.

Legătura dintre reprezentarea istoriei în diferite arte este accentuată prin metafora din prologul nuvelei *"Ministrul cu diamante"*. Aici naratorul apare ca un pictor, care evocă spiritul revoluției, ca să-i picteze un portret. Metafora portretului se poate interpreta cu ajutorul definiției lui Gadamer: portretul dezvăluie ceva despre model, ceea ce nu se observă prin privirea obișnuită. Reprezentarea ca interpretare astfel se poate înțelege ca portret al revoluției, compus din aspectele diferite dezvăluite în nuvele.

Acest portret al revoluției este completat prin scrierile autobiografice, care reinterpretează rolurile scriitorului de mai multe ori.

O întrebare de bază a interpretării autobiografiei este dacă se poate citi autobiografia în mod referențial, dacă garantează "pactul autobiografic" (Lejeune) identitatea evenimentelor narate cu cele întâmplate în realitate. În cazul textelor autobiografice ale lui Jókai, teoria lui Paul de Man pare să fie o bază de interpretare productivă. Această teorie refuză identificarea naratorului autobiografiei cu persoana biologică a scriitorului. Prin urmare, cititorul, care interpretează evenimentele din această perspectivă, renunță la urmărirea realității. Interpretarea, care vizează separarea elementelor fictive și reale în autobiografie, se va regăsi într-un circuit al ideilor, care nu duce la rezultate. Cazul întâlnirii scriitorului cu haiducul Rózsa Sándor este un exemplu demonstrativ din acest punct de vedere. Începând cu romanul biografic al lui Mikszáth, biografiile lui Jókai interpretează această întâmplare ca ficțiune. Dacă ne uităm mai atent la textul care relatează întâlnirea, putem să ajungem la o altă concluzie: documentul istoric (scrisoarea lui Jókai adresată lui Kossuth) neagă autenticitatea autobiografiei, iar autobiografia neagă autenticitatea documentului. În locul acestei interpretări, textele oferă o altă modalitate de citire, care interpretează autobiografia în contextul rețelei de texte ale lui Jókai. Acest mod de lectură nu restricționează sensul textelor autobiografice la compararea narațiunii cu realitatea. Relațiile dintre texte, aluziile intratextuale îmbogățesc interpretările textelor cu sensuri noi, uneori chiar surprinzătoare. Textele autobiografice interpretate în mod tradițional ca literatură a faptelor, precum și opera istoriografică a lui Jókai, *"Istoria națiunii maghiare în imagini narrative"*, devin o bază de referință pentru romane și nuvele. Această tendință se dezvăluie prin acele texte considerate autobiografice de către autor, care se bazează pe o narațiune la persoana a treia și relatează evenimente în care naratorul autobiografiei nu a luat parte: duelul de pe câmpul de luptă, studentul vienez care vorbește în versuri, balul organizat pe zidul orașului atacat etc.

Prin reiterarea variată a întâmplărilor, se reinterpretează evenimentele de mai multe ori în contexte determinate de diferite tonuri narative. Interpretarea patetică și cultul poate să dispară într-un context ironic, autoironic sau elegiac. Se dezvăluie relativitatea valorilor și a adevărilor. Valori apreciate ca înțelepciune, fidelitate, eroism și cele refuzate, ca statutul de renegat pot să-și schimbe valențele pozitive și negative, sugerând că nu există valoare absolută, că și aprecierea valorii depinde de context.

Se realizează o ”mișcare permanentă a interpretării între texte” în cadrul acestei rețele.

Rețeaua de texte poate fi citită și ca metaficțiune, deoarece întâmplările relatate în moduri diferite evidențiază problematica posibilităților de scriere și citire/interpretare. Textele se referă deseori la presă, pictură, bârfă, raport scris și oral, memorie – toate acestea sunt privite ca mediile și modalitățile reprezentăției. Din perspectiva rețelei de texte se dezvăluie și faptul, că nu numai construirea narațiunii este un act de interpretare, ci și citirea. Exemplul revistei lui Jókai, ”*Ziarul de Seară*”, arată că textul creat poate fi interpretat în moduri contradictorii, și interpretarea cititorului depinde de context, ca și a scriitorului, care creează opera.

În concluzie, rețeaua de texte creată de Jókai ne arată un gânditor modern, care este conștient de relativitatea valorilor și a adevărilor, și arată că reprezentația canonică este doar o posibilitate dintre cele multe. În legătură cu aprecierea scriitorului, a omului în general și cu citirea textului concluzia este aceeași. Astfel se creează nu numai cronică evenimentelor, ci și cronică cronicii.

Istoriografia lui Jókai, pe de o parte, se integrează în rețeaua de texte menționată, datorită tematicii, pe de altă parte, este diferită de celelalte texte din cauza lipsei pluriperspectivității. Textul este determinat de cultul Monarhiei Austro-Ungare. Astfel scriitorul selectează evenimentele prezentate. Punctele de vedere necanonice, care apar în celelalte tipuri de texte, sunt excluse din această operă. Ceea ce nu corespunde așteptărilor narativei naționale, nu apare deloc.

Contextul istoric, cultural, și biografic poate să arate răspunsul la întrebarea: De ce a devenit revoluția tema cea mai frecventă a lui Jókai? Prin acest context se evidențiază faptul, că opera scriitorului oferă o imagine panoramică a dezbaterilor politice și culturale despre revoluție și despre modalitățile de dezvoltare a unei națiuni. În spatele narativei se află polilogul textelor europene, care contrastează calea franceză, a revoluției cu cea engleză, a dezvoltării organice, care nu neagă valorile trecutului. În acest context se încadrează și articolele lui Széchenyi, Kossuth și Kemény Zsigmond, scrieri care caută răspunsul la

întrebarea dacă are/ a avut nevoie națiunea de revoluție. Pe lângă aceste scrieri, dezbaterile politice din timpul revoluției și după înființarea Monarhiei Austro-Ungare constituie un alt context istoric al textelor lui Jókai. Partenerii acestor dezbateri își formulează ideile dintr-o singură perspectivă. Spre deosebire de acestea, în opera lui Jókai se realizează un polilog al ideilor și interpretărilor, un caleidoscop textual. Talentul autorului de a prezenta evenimentele din perspective contrastante derivă din experiența acumulată de-a lungul vieții, el însuși și-a asumat mai multe roluri contradictorii: a fost democrat radical la începutul revoluției, apoi membru al partidului pacifist în perioada critică a revoluției, persoană persecutată după revoluție, și scriitor / ziarist popular, reprezentant al opoziției guvernamentale, apoi al guvernului, după fuziunea partidelor din 1875. A scris articole ironice despre rege, apoi a devenit adept al dinastiei. Din cauza schimbărilor sale de convingeri, Jókai a fost criticat permanent, el însă a definit aceste schimbări ca un proces de căutare a adevărului în context schimbător. Susține, că în toate situațiile a fost condus de conștiință. Conflictul dintre autoevaluarea sa și evaluările adversarilor contemporani a putut să-l determine să reinterpreteze evenimentele revoluției și rolurile proprii de atâtea ori. Autoironia și tonul elegiac al ultimelor opere se poate datora acestor conflicte.

Jókai își datorează succesul și simțului practic, a intuit bine factorii care au influențat piața literară a vremii. Pe lângă stilul său fermecător și poveștile romanelor sale, popularitatea autorului derivă și din faptul, că a recunoscut așteptările cititorilor în privința tematicii revoluției, precum și noutății speciilor literare.

Volumurile din 1850 și 1851 deschid șirul ciclurilor de nuvele, care au devenit populare în a doua jumătate a secolului al 19-lea. Alegerea speciei literare nu este întâmplătoare. Oscilarea dintre formele narrative lungi și scurte se leagă de oscilarea nuvelor între macro- și microistorie. În cazul romanelor putem la fel să vorbim despre o noutate a speciei literare, pentru că acestea au apărut în fragmente, ca seriale în diferite tipuri de reviste și ziare. Presa i-a oferit o gamă largă de cititori. În acest context s-a văzut și acualitatea tematicii, deoarece conflictele dintre personaje reflectă deseori dezbaterile politice prezentate în celelalte rubrici ale ziarelor.

Un alt factor al popularității este cu siguranță tematizarea trecutului apropiat ca traumă colectivă în timpul teroarei de după revoluție. Prin evocarea plină de sentimente a evenimentelor traumatice, operele contribuie la dizolvarea traumei colective. Jókai recunoaște atât nevoia de a vorbi despre revoluție, cât și de a arăta greșelile trecutului, pentru a le evita în viitor.

Când tematica revoluției își pierde funcția psihologică de dizolvare a traumei, tematica romanelor lui Jókai rămâne totuși actuală, pentru că subiectul se construiește pe soarta eroului revoluției în deceniile de după revoluție. Cititorii contemporani s-au recunoscut în personajele scriitorului.

Critica contemporană autorului a obiectat stilul romantic, ca nefiind destul de modern. Dacă interpretăm operele din perspectiva actuală, operele ne arată un autor modernist, care și-a întrecut contemporanii, și a căror opere pot fi savurate și în secolul al 21-lea.